

Helena Gislesen

Oppgave 5. *To the Lighthouse* av Virginia Woolf.

Innledning

Oppgaveteksten lyder som følgende: ”Beskriv hva som gjør Virginia Woolfs *To the Lighthouse* (1927) til en modernistisk roman. Drøft deretter om den også er en feministisk roman.”

Virginia Woolf levde fra 1882 til 1941 (Benèt 1998 s. 1126). Hun kom fra den øvre middelklassen, og utmerket seg allerede tidlig i sin karriere som eksperimentell og innovativ i sin skrivestil. Hun var med i Bloomsbury-kretsen i London, en gruppe venner fra universitetet i Cambridge. De var flere forfattere, kunstnere og andre som delte meninger som at ”kunsten og alt vakkert skulle stå i sentrum.” (Vindsetmo 1997 s. 46). De lot seg inspirere av bl.a. filosofer, kunst og politikk. Virginia Woolf skrev mange romaner, de mest berømte er kanskje *Mrs Dalloway* og *Orlando* i tillegg til *To the Lighthouse*.

To the Lighthouse er en roman i tre deler. Den første delen, ”Vinduet”, introduserer familien Ramsey og deres gjester i sommerhuset på Hebridene. Handlingen begrenses til et døgn, men man blir allikevel svært godt kjent med de forskjellige karakterene. Den andre delen, ”Tiden går”, er et slags mellomspill mellom første og siste del, og i den tredje og siste delen, ”Fyret”, beskrives turen ut til fyret utenfor sommerhuset som barna drømte om i første del. Første og siste del foregår med ti års mellomrom, og Woolf bruker dette som et virkemiddel til å beskrive utviklingen i følelsene til de forskjellige karakterene.

Hva gjør *To the Lighthouse* til en modernistisk roman?

Jeg vil først gjerne henvise til utdrag av den definisjonen på modernismen som jeg har valgt å forholde meg til. I *Litteraturvitenskapelig leksikon* starter den som følgende: ”en samlebetegnelse for ulike eksperimentelle skrivemåter som er blitt dyrket fra og med siste halvdel av 1800- tallet. Både definisjoner og dateringer varierer blant kritikerne.” (Lothe, Refsum & Solberg 1997 s. 162). Deretter sies det at ”Felles for all modernistisk litteratur er at den eksplisitt problematiserer tradisjonelle sjangerkonvensjoner og særlig konvensjoner knyttet til realismen.” (Lothe et al. 1997). Virginia Woolf trekkes frem som eksempel i det som kanskje er mest relevant for hennes modernistiske hovedtrekk, ”Det er en sterk tendens i retning av at det eksperimenteres med perspektivbruk og beskrivelsene av personenes indre liv, f. eks ved hjelp av såkalt stream- of-

consciousness, som bl.a. Virginia Woolf og James Joyce utviklet i sine bøker.” (Lothe et al. 1997). Avslutningsvis står det at ”det sies ofte om den modernistiske litteraturen at den formidler en forestilling om at alle tradisjonelt faste verdier er forfalt og at dens fragmenterte uttrykk innebærer en lengsel etter et meningsfylt, helhetlig verdensbilde.” (Lothe et al 1997).

Ut fra denne definisjonen kan vi fastslå at *To the Lighthouse* er en modernistisk roman. I motsetning til litteratur fra realismen, der den nøkterne virkeligheten basert på hendelser er i fokus, beskriver Woolf personenes følelsesliv og tanker. Dette kalles i litteraturhistorisk perspektiv ”stream- of- consciousness”. Handlingen i boken drives fremover av personenes tanker og indre dialog fremfor fysiske hendelser, og leseren kan relatere seg følelsesmessig til personene på en helt annen måte enn i en roman fra realismen. Det er ofte lange setninger og få avsnitt i tankebeskrivelsene, og dette virkemiddelet er et av kjennetegnene i flere av Woolfs bøker.

Woolf lar særlig fru Ramsey gi uttrykk for den siste delen av definisjonen. Ved å bruke stream- of- consciousness får vi i kapittel 11 i første del, ”Vinduet”, innblikk i en grunnleggende pessimisme hos henne, som her: ”Ikke noe forræderi var så nedrig at det ikke kunne begås av denne verden; det visste hun. ingen lykke varte; det visste hun.” (Woolf 2007 s. 51). Gjennom veldedig arbeid har hun sett fattigdom og lidelse, og tar seg selv i å tenke at ”vi er alle i Herrens hender”. Deretter blir hun sint over å tenke noe som ikke er hennes egen mening, fordi hun ikke klarer å tro at Gud ville skapt en verden så full av urettferdighet og ondskap. Dette kan tolkes som tvil rundt Guds eksistens, noe som fremdeles var kontroversielt på denne tiden.

Er *To the Lighthouse* en feministisk roman?

Et annet spørsmål er hvorvidt *To the Lighthouse* er en feministisk roman. Under ordningsordet ”feministisk litteraturteori” i *Litteraturvitenskapelig leksikon* står det at kvinnen innen litteraturen representerer menns ambivalente følelser av å ikke kunne kontrollere sin egen fysiske eksistens (Lothe et al 1997 s. 74). For å opprettholde sitt eget selvbylde overfører mannen sin frykt og redsel over i å heve seg over kvinnen og gjøre henne sekundær av betydning. Historisk sett begrenser ikke dette seg bare til litteraturen, og selv om Virginia Woolf levde i en tid da samfunnet var i forandring var det fremdeles store forskjeller mellom kjønnene, både i deres respektive roller i samfunnet, men også i hva som ble forventet av kvinner og menn som individer.

I *To the Lighthouse* blir leseren som tidligere nevnt kjent med familien Ramsey. Fru Ramsey og frøken Lily Briscoe, en gjest på sommerhuset og venn av familien, lever to vidt forskjellige liv. Fru Ramsey lever den tradisjonelle kvinnenrollen på begynnelsen av 1900-tallet, først og fremst kone og

mor. Hun er også engasjert i veldedig arbeid, en av de få tingene det var akseptert at kvinner i den øvre middelklassen drev med. Frøken Briscoe derimot, er kunstner, og i tillegg ugift. På den tiden var det fremdeles begrenset tilgang til utdanning for kvinner, og det var også vanskelig å få uttrykket seg som kunstner. Woolf lar dette komme til uttrykk gjennom en av de andre gjestene i sommerhuset, Charles Tansley. Frøken Briscoe hører på et tidspunkt stemmen hans inni seg hviske denne tidens utbredte mening om kvinner innen kunsten, ”kvinner kan ikke male, kvinner kan ikke skrive.” (Woolf 2007 s. 39). Jeg tillater meg å anta at Woolf antakelig fikk høre dette selv, nettopp fordi det er sannsynlig at en kvinnelig forfatter på første halvdel av 1900-tallet måtte bryte ned disse fordommene, og hun hadde trolig også mer å bevise enn en mannlig utøver av disse kunstene.

Fru Ramsey er en sentral og svært interessant person i romanen. Hun oppleves som en noe selvmotsigende, men samtidig tidstypisk kvinne. Hun er gift med en mann hun både ser opp til og ned på. Hun er klar over og ser opp til hans intellekt og utdanning, men samtidig ser hun ned på hans manglende evne til å se omgivelsene slik hun ser dem. Hun viser tidvis et skjult ønske om å være selvstendig, men hun er også i besittelse av den dyptsittende overbevisningen om at en kvinne ikke kan leve et fullverdig liv uten å gifte seg. ”En ugift kvinne går glipp av det beste i livet” uttrykker hun til frøken Briscoe (Woolf 2007 s. 40). Det var en selvfølge på den tiden at kvinner måtte gifte seg, fordi samfunnet i sin helhet var styrt av menn. Men på de første sidene av kapittel 11 i ”Vinduet” får man et innblikk i hvordan hun føler seg mest avslappet i sitt eget selskap, når hun slipper å opprettholde fasaden av perfektjon, og hengi seg til sine egne tanker og grenseløse drømmer. Hun ser ut av vinduet, på lysglimtene fra fyret. Fru Ramsey er til en viss grad bygget på Virginia Woolfs egen mor, om enn noe glorifisert (Lee 1977 s. 117).

Det at det var kvinnen som holdt familien sammen og huset i orden ble på ingen måte anerkjent som like viktig som å ha et høytstående yrke for en mann. Fru Ramsey hører tålmodig på sin mann, oppmuntrer barna, og gjør alt i sin makt for å få gjestene til å føle seg vel. Allikevel ser hun på sin egen rolle og sine kvaliteter som relativt ubetydelige i forhold til sin mann, som underviser på universitetsnivå og tenker ”store” tanker.

En ganske annen kvinnerolle møter vi i Lily Briscoe. Hun er som tidligere nevnt en ugift kvinne, og i tillegg er hun kunster. Hennes respons på fru Ramseys mening om at en kvinne må gifte seg for å få oppleve livets gleder er at hun liker å være alene, og trives med å være selvstendig. Man kan her ane at fru Ramsey kanskje forstår henne, men det kommer ikke tydelig frem i teksten. Frøken Briscoe prøver i ”Vinduet” å fange stemningen ved sommerhuset i et maleri, hun inspireres av familien Ramsey, og fru Ramsey spesielt. Det beskrives at hun bruker lys og skygge, og at de veier

opp hverandre. Dette er antakeligvis et bevisst virkemiddel fra Woolfs side, det gjenspeiler hennes syn på menn og kvinner. Samspill og likevekt gjennom at kjønnene utfyller hverandre var viktigere for henne enn at man skulle strebe etter å være like. Det viktigste var kanskje at kvinnens rolle i samfunnet skulle anerkjennes på samme nivå som mannens.

Mannsrollen er også kompleks i *To the Lighthouse*. Herr Ramsey er en høyt utdannet og svært intelligent mann, og hans kone ser opp til ham. Han ser også opp til henne, hennes skjønnhet og varme som får omgivelsene til å blomstre. Men man kan fremdeles ane at han føler seg utilstrekkelig i forhold til henne: "[...] hennes fjernhet smertet ham, og han følte, idet han gikk forbi, at han ikke kunne beskytte henne, og da han kom frem til hekken, følte han seg trist. Han kunne ikke gjøre noe for å hjelpe henne." Så han fremstilles både som opphøyet over kvinnen, men også ute av stand til å helt forstå henne.

I den midterste delen får leseren vite at flere av familiens medlemmer er døde, blant dem fru Ramsey. Sommerhuset står tomt og forfaller, og Woolfs beskrivelser av stemningen i det tomme huset og miljøet rundt gjør at leseren virkelig føler at huset døde med fru Ramsey. I den tredje og siste delen, som foregår ti år etter den første, drar herr Ramsey og to av barna ut til fyret. Turen var etterlengtet allerede i første del, men ble aldri gjennomførbart. Frøken Briscoe er fremdeles ugift, og føler det som en triumf å ha klart å stå imot presset til fru Ramsey. Hun får endelig fullført maleriet hun begynte på i første del, men opplever idet hun er ferdig at det var visjonen og opplevelsen av det å male det som hadde vært poenget hele tiden, ikke kvaliteten av det ferdige resultatet.

Hermoine Lee, foreleser i engelsk ved universitetet i York, påpeker i sin analyse av *To the Lighthouse* at forskjellene mellom tankene til herr og fru Ramsey vi får innblikk i er nesten overdrevne, kontrastene mellom kjønnene kommer veldig tydelig fram. Fru Ramsey fremstår som vakker, kortsiktig, glad i mennesker og oppfinnsom. Hun legger merke til omgivelsene, og reflekterer mye over hva hun mener om dem, og hvordan de påvirker henne. Herr Ramsey på den annen side legger ikke merke til det som er nærmest ham, barna, naturen, alt det vakre. Han søker etter sannhet, og fremstår som en realist. Han blir klossete i andres selskap, og gjør de rundt ham ukomfortable med sine eksentriske utbrudd."The woman's emotional act of giving sympathy paradoxically fertilizes the man, but more in the manner of a mother feeding her child, than a lover."(Lee 1977 s. 118). Dette er en veldig god forklaring på hva han beundrer i henne, det er ikke alle hennes kvinnelige egenskaper, men hennes moderlige trekk og evnen til å holde ut med og oppmuntre ham. Det var kanskje denne rollen de fleste gifte kvinner hadde på Woolfs tid.

Konklusjon

Hvis man sammenligner *To the Lighthouse* med dagens feministiske litteratur kan den ved første øyekast virke gammeldags, men når man begynner å lese opplever man at Woolf beskriver kjønnene på en måte som fremdeles er aktuell. Kvinner i dag har selvfølgelig helt andre muligheter enn de hadde på hennes tid, men den kvinnelige mentaliteten er på mange måter ganske lik sånn den var da. Det er en kjennsgjerning at kvinner har vanskeligere enn menn for å erkjenne sine egne kvaliteter, selv om det i dagens samfunn er rom for at de gjør det. Kvinner er også ofte mer bevisste på og vare for omgivelsene, mens menn er mer ”realistiske” og rett frem. Disse rollene ligger fremdeles dypt i oss, selv om samfunnet har forandret seg siden Virginia Woolf levde. Litteraturen hennes er meget kompleks, og jeg synes personlig det er vanskelig å sette fingeren på hva som gjør *To the Lighthouse* til en feministisk roman. Hun gjør på en måte kvinnen sårbar og avhengig av menn, men samtidig viser hun i skikkelsen Lily Briscoe at en kvinne fint kan klare seg utenfor de normene samfunnet har satt når det gjelder forholdet mellom menn og kvinner. På en annen side vil ikke verden kunne fungere videre hvis alle hadde vært som frøken Briscoe. Woolf setter individet i søkelyset, og gjør rom for både den tradisjonelle og den mer kontroversielle kvinnen.

Modernismen var et resultat av en verden i forandring, og det var tross alt på denne tiden feminismen oppstod. Det var under modernismen at kvinnene begynte å gjøre opprør mot den daværende rollen de var ment å tilpasse seg. Virginia Woolf hadde som kjent feministiske meninger, og da er det naturlig at litteraturen hennes gjenspeiler det. Jeg mener allikevel at *To the Lighthouse* ikke først og fremst er en feministisk roman.

I forordet til utgaven jeg har brukt skriver den kjente forfatteren Alice Hoffman: ”Forfatteren ber oss tenke over hva virkelighet egentlig er, og postulerer at det kanskje avhenger helt og holdent av individets synsevne, som er påvirket av hans eller hennes personlige erfaring og liv fra dag til dag.” (2007). Jeg føler at det er dette romanen handler om. Ikke at kvinner skal bli likere menn, men at vi er forskjellige og at det er greit, fordi vi utfyller hverandre. Fyret symboliserer kanskje virkeligheten i seg selv, eller bare det at vi oppfatter verden forskjellig, både som kjønn og individer. Fyret virker langt unna eller nærme, alt etter hvem som betrakter det. Og dette er en sannhet uavhengig av tid, sted og kjønn, det at det finnes like mange virkeligheter som det finnes tenkende individer i verden.

Litteraturliste

Benèt, W.R. (1998). *The Reader's Encyclopedia* (4. utgave). London: A&C Black (Publishers) Limited.

Lee, H. (1977). *The novels of Virginia Woolf*. London; Methuen & Co Ltd.

Lothe, J., Refsum, C. & Solberg, U. (1997) *Litteraturvitenskapelig leksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Vindsetmo, B. (1997). *Virginia Woolf*. Oslo: Gyldendal.

Woolf, V. (2007). *Til fyret*. (De norske Bokklubbene AS). [Oslo]: Pax Forlag.
Innledende essay av Alice Hoffman.